

Tere! Mina olen Artur Kapi tütrepoeg

Intervjuu Arthur Intelmanniga

Arthur Intelmann, Elisabeth Kapi ja Kurt Intelmanni poeg, on külastanud Eestit mitmeid kordi. Viimati viibis ta XXVII Suure-Jaani muusikafestivalil ja oli lahkesti nõus jagama mälestusi oma perest ning rääkima ka oma eluteest ja muusika rollist selles. Muusikute peres sündinud Arthur Intelmann alustas tutvust muusikaga tšellomängu kaudu, jõudis muusikateaduse ja romanistika õpinguteni Hamburgi ülikoolis, töötas seitsme aasta jooksul (1981-1989) dramaturgina neljas Saksamaa teatris, oli ligi kuus aastat (1990-1996) Sony ClassicaEi toimetuse juht ning 21 aastat (1996-2017) maailma juhtiva klassikalise muusika TV-kanali "Classica" peatoimetaja. 2017. aastast tänaseni tegutseb ta klassikalise muusika filmide produktsioonifirmas Unitel toimetuse juhina.

Rääkige palun oma vanematest. Minu isa Kurt Intelmann sündis 1908. aastal Moskvas. Nooruses on ta teeninud Eesti kaitseväes koos Eugen Kapiga. Kui kodu oli juba Tallinnas, õppis ta tšellot Leipzigi Fritz Scherteli klassis ja lõpetas sellel 1936. aastal. Algul mängis ta Soomes Viiburi sümfooniaorkestris, 1937. aastal liitus ta Eesti Riigi Ringhäälingu Sümfooniaorkestriga. Isa oli oma pere ainus muusik. Minu ema Elisabeth Kapp sündis 1910. aastal Astrahanis; tema ema oli volgasakslane MarieLichtenwald. Ema õppis Tallinnas klaverit Sigrid Antropoffi klassis ja andis klaveritunde. Minu vanemad tegid koos muusikat, esinesid duona kontsertidel ja ringhäälingu otseülekannetes. Nad abiellusid 1937. aastal Tallinnas. Isa pere lahkus Saksamaale 1939. aasta oktoobris. Mu vanemad olid pärast 1917. aasta revolutsiooni Nõukogude võimu eest juba korra põgenenud ja keegi neist ei tahtnud enam selle võimu kandjatega kohtuda.

Kuidas jätkus nende muusikaline tegevus Saksamaal? Isa oli 1939-1944 Poznani ooperiteatris tšellist, lisaks mängis ta keelpillikvartetis. Ema töötas klaveriõpetajana. Kui nõukogude armee lähenes, põgenesid nad uuesti, seekord Lõuna-Saksamaale Lindausse, kus nad elasid surmani. Emal oli äärmiselt raske lahkuda oma isast Arturist ja vennast

Muusika

25,26,27

Estonia teater
Teater

Eugenist; ta ei teadnud, kas näeb neid veel kunagi. (Ema teine vend Konstantin oli deporteeritud Siberisse ega tulnud kunagi tagasi.)

Kas neil oli võimalik suhelda oma Eestisse jäänud sugulastega? Külma sõja ajal sai suhelda kirja teel Punase Risti kaudu. Ema üritas pere kohta teada saada mitmel viisil. Kui Mstislav Rostropovišt andis 1960. aastatel Saksamaal kontserdi, läks ema lava taha ja küsis, kas Slava teab tema venda. Rostropovišt embas teda ja ütles: "Eugen Kapp on minu hea sõber!" Varastel 1970-ndatel andsid pinged järele ja ema sai reisida Eestisse! Ta oli nii õnnelik nähes taas venda Eugenit ja tema peret. Lennata tuli läbi Moskva, hiljem tekkis võimalus minna Tallinnasse laevaga Helsingist, mis oli palju mugavam. Ema rääkis tihti, kui imeline oli vaadata, kuidas Tallinn ilmub horisondi tagant ja tuleb aina lähemale ja lähemale ... Tekkis ka võimalus helistada, aga see polnud lihtne: tuli tellida kõne Tallinnasse ja õnnelikul juhul loodi pärast mitmetunnist ootamist ühendus. Ema ostis vinüülplaate eesti heliloojate muusikaga (enamasti Kappide loomingut). Kuulasime neid palju ja nii õppisime tundma eesti muusikat. (Tol ajal polnud see Saksamaal veel nii tuntud kui praegu.)

Olete maininud, et ema elus oli väga eriline koht tema isal. Ema loomulikult armastas oma perekonda, kuid minu arvates oli vanaisa talle kõige tähtsam. Ema rääkis vanaisast palju: kuidas ta dirigeeris Estonia teatris, kui ema istus lapsena publikus, ja ütles peale etendust: "Ma tean, et sa nutsid selles stseenis, Lelya!"; kuidas vanaisa julges natsi ohvitseri ees kommenteerida saksa kaasaegset muusikat: "Noh, teil pole Sostakovitšit!"; kuidas vanaisa vihkas nii natse kui ka nõukogude võimu ja läks seetõttu peagi Suure-Jaani pensionile; ja kuidas vanaisa oli öelnud: "Kui sa Eestisse tagasi tuled, siis lihtsalt ütle, kes sa oled, ja nad avavad sinu ees ukсед!"

Ja nii see minuga oligi, kui ma tulin 1990. aastate lõpus Tallinnasse. Ühel hommikul tegi Neeme Järvi Estonia kontserdisaalis Artur Kapi oratooriumiga "Hiio" proovi. Tulin kohale ja ütlesin sissepääsul: "Tere! Mina olen Artur Kapi tütrepoeg." Mind tervitati sõbralikult ja lasti sisse proovi kuulama ning kutsuti õhtul pressikonverentsile, kus esitleti CD-plaati "Dirigeerib Vallo Järvi" Artur ja Eugen Kapi, Heino Elleri ja Evald Aava muusikaga. Mind tutvustati ja mulle anti laval CD.

Kuidas mõjutasid vanemad teie muusikaõpinguid? Kuidas tekkis huvi muusikateaduse vastu? Millised teemad teid huvitasid? Mul on kolm õde, kuid nendest ei saanud muusikuid, kuigi nad õppisid seda ja armastavad muusikat. Kasvasime lapsena keskkonnas, kus klassikaline muusika oli igapäevaelu lahutamatu osa. Kodu oli täis muusikat ja helisid. Isa hakkas mulle andma tšellotunde, kui ma olin kümneaastane (ta ei tahtnud, et ma alustaksin laste pilliga - kindlad pillimängu alused pidi saama täiskasvanute instrumendil). Esimestel aastatel peeti mind tšellol imelapseks. Mu vanemad lootsid, et minust saab tšellist. Aga kooli viimases klassis käies juhtus midagi, mis määras mu ülejäänud elu: küllastasin Lindaust mitte kuigi kaugel asuvas St Galleni teatris Verdi ooperi "Attila" etendust. Muidugi olin ma varem oopereid kuulnud ja näinud, aga pärast seda etendust olin ma nii sügavalt vaimustatud, liigutatud ja entusiastlik, et tahtsin teada kõike ooperi kui žanri kohta ja kuidas ooperiteater toimib. Nägin "Attilat" mitu korda, lisaks sealsamas St Galleni teatris palju teisi etendusi. Kooli lõpetades otsustasin astuda Hamburgi ülikooli muusikateaduse ja romanistika osakonda. Armastasin muusikateadust: nüüd sain õppida seda, mis mind huvitas. Esimest korda elus sain kogemuse, et võisin olla perfektne, parimate tulemustega õpilane (kooliaastad olid olnud üsna kesised). Teadmiste süvendamiseks küllastasin Hamburgis regulaarselt, mitu korda nädalas ooperietendusi ja kontserte ning sain TV praktikat Hamburgi studios ning Lüübeki ja St Galleni teatris. Muusikateaduses huvitasid mind eelkõige teemad, kus haakusid esinemispraktika ja muusikaäri. Romanistikas huvitas mind kirjanduse ja muusika seos, näiteks Victor Hugo looming või verismi suund.

Rääkige palun oma tööst muusikateatrites.

Muusikateadust õppima asudes oli selge, et ma ei taha saada teadlaseks, ülikooli professoriks. Minu eesmärk oli näidata publikule, kui imeline ja huvitav on klassikaline muusika. Nii alustasin 1981. aastal dramaturgina Giefieni teatris, järgnesid Essen, Kaiserslautern ja Dortmund. Lisaks igapäevasele tööle kavalehtede, teatri ajakirja ja pressiteadetega andsin loenguid repertuaaris olevatest teostest ning lõin sõnal ja muusikal põhineva sarja, mis täiendas teatri kava. Näiteks kui teatris

mängiti Rossini “Sevilla habemeajajat”, esitlesin etendusena klaveri saatel Paisiello samanimelist ooperit. Oli palju tööd, aga mulle meeldis see väga ja minu tegevus oli edukas: publik oli väga huvitatud ja käis minu etendustel innustunult. Tihti kujundasin ja modereerisin kammermuusika esitusi, millega täiendasin jooksvat kontserdikava. Eriti edukas olin Giefienis ja Kaiserslauternis, kus on Esseni ja Dortmundiga võrreldes suhteliselt väikesed teatrid. Teatri direktor ja peadirigent mõistsid algusest peale, et ma rikastan olemasolevat repertuaari. Mäletan, kuidas öeldi: “Laske tal teha, mida ta tahab, ja see toob edu!” Essenis ja Dortmundis oli keerulisem, võibolla suurte majade jäigema struktuuri või teistsuguse mentaliteedi tõttu, raske öelda. Igatahes otsustasin 1989. aastal lahkuda Dortmundi ooperimajast, jätta teatrimajandus ja töötada edasi klassikalise muusika tööstuses. Tähtsündmused minu teatrikarjääris olid Giefieni teatri 75. aastapäeva tähistamine, Kaiserslauterni orkestri 100. ja teatri 125. aastapäev. Kõigil neil puhkudel koostasid publikatsioonid.

Rääkige oma tööst plaadifirmas Sony Classical ja maailma juhtivas klassikalise muusika TV-kanalis “Classica”. Pärast Dortmundi teatrist lahkumist 1989. aastal õppisin turundust, ärijuhtimist, ökonoomikat ja infotehnoloogiat üheaastaselt spetsiaalselt akadeemikutele mõeldud kursusel. 1990. aastate alguses lugesin kuulutust nädalalehes Die Zeit: Sony Classical, mis kolib New Yorgist Hamburgi, otsib toimetajat, kes tunneb klassikalist muusikat ning oskab lisaks saksa keelele ka inglise, prantsuse ja itaalia keelt. Kandideerisin, läbisin turundusjuhi intervjuu neljas keeles ja sain tööd! Toimetuse tiim Hamburgis oli heas mõttes anarhistlik: igaüks teadis, mida ta peab tegema ja tegi seda ülima vastutuse ja perfektsionismiga. Ma ei oska kokku lugeda, kui palju CD-buklette olen toimetanud, võibolla üle kahe saja. Kaks tähtsündmust: Alfred Schnittke ooperi “Elu idioodiga” salvestus ja Sibeliuse sümfoonilise muusika tsükkel Lorin Maazeli ja Pittsburghi sümfooniaorkestriga. 1995. aastal otsustas Sony Classical naasta New Yorki. Kahe väikese lapsega (Linda 5- ja Jaanus 3-aastane) ei tahtnud ma New Yorki kolida ja jätkasin firmas tööd vabakutselisena. Ajutiselt töötasin ka New Yorgis ja samal ajal kandideerisin Uniteli firmasse, mis on Kirch Group'i osa (Leo Kirchi ettevõtte). Leo Kirchi tellimusel oli klassikalise muusika videote

produtsendile Michael S. Fuehrile antud ülesanne rajada klassikalise muusika tasuline TV-kanal "Classica" ja sinna otsiti spetsialisti. Koos Fuehriga asutasimegi TV-kanali, kuhu valisin Unitelilt ja teistelt ettevõtetelt üle maailma litsenseerimiseks muusikavideod, lõin 24-tunnise tsükli kontseptsiooni ja koostas in igapäevase ülekannete kava. Olen kirjutanud palju tutvustusi ning panin kokku 34-osalise sarja "Wagners "Ring" für Einsteiger" ("Wagneri "Sõrmus" algajatele") eesmärgiga tutvustada 15-tunnist opus magnum'it laiemale publikule. TV-kanal alustas unustamatu sündmusega: see oli Leo Kirchi 70 aasta juubel. Hommikul toimus Müncheni Herkulese saalis juubilarile pühendatud ja Carlos Kleiberi juhutatud kontsert, mille salvestus oli "Classica" kanali esimene saade, mis läks eetrisse sama päeva õhtul. Algul oli "Classica" nähtav ainult Saksamaal ja Austrias. Aastate jooksul laienesime nii teistesse Euroopa riikidesse kui ka Ameerikasse ja Aasiasse. Kohandas in erinevatele ooperite ja meie saatekava vastavalt ajavöönditele, toimetasin dokumentaalfilmide subtiitreid inglise, prantsuse, itaalia, hispaania, hiina ja korea keeles. Sotsiaalmeedia kaudu suhtles in tihedalt meie tellijatega. Järgmised tähtsündmused olid nt otseülekanded Salzburgi festivalilt, "Arena di Verona" ooperifestivalilt, Amsterdami kontserdisaalist, Bregenzi festivalilt. See oli taas väga hea aeg. Ka siin sain teha seda, mida õigeks pidasin, ja see "Classica" tas kanal oli edukas. Nii edukas, et emaettevõtte Unitel otsus müüa suurepärase hinnaga Kanada ettevõttele.

Millega praegu tegelete? Kui "Classica" oli müüdud, kutsus Unitel, mis oli tol ajal osa Jan Mojto korporatsioonist, mind tööle, kus ma sain 2017. aastal toimetuse juhiks. Uniteli rajasid Leo Kirch ja Herbert von Karajan 1966. aastal. Nende eesmärk oli jäädvustada filmilindile maailma parimaid esinejaid parima kvaliteedi ja heliga, mis suudaks pidada sammu kontserdisaali heli tasemega. Tänu tööle "Classicas" tundsin täiuslikult Uniteli katalooge, mis sisaldab üle kolme tuhande ooperi, orkestri ja kammermuusika, balleti ja opereti salvestuse, nagu ka muusikaesseeid, lavataguseid fotosid, portreid ja dokumentaalfilme. Tegin ettepanekuid, millised artistid ja teosed sobivad meie kataloogi. Hindan produktsioone, mida meile ülemaailmseks levitamiseks pakutakse ja jälgin rahvusvahelist muusikamaastikku. Nõustan meie kliente: tele- ja tasulisi

telekanaleid, SVOD-platvorme üle terve maailma ja palju teisi, näiteks lennufirmasid nende lendude meelelahutusprogrammi koostamisel. Hooldan ja täidan meie põhjalikke andmebaase. Olen valmis vastama igaühe mis tahes küsimusele, mis tuleb kas firma seest või väljast. Peaaegu igal nädalavahetusel käin üle Euroopa ooperi- ja balletietendustel või kontsertidel.

Külaskäigud Eestisse - mida need teile tähendavad?

Ma pole kohtunud oma vanaisa Artur Kapiga, ta suri enne minu sündi. Ma pole kohtunud Villem Kapiga, sest külma sõja ja raudse eesriide ajal olid kontakt ja külaskäigud võimatud. Minu esimene külaskäik Eestisse oli 1988. aastal. Kohtusin oma onu Eugen Kapi ja tema perega. Eugen oli humoorikas ja sõbralik mees. 1980. aastatel oli ta väga õnnelik, et inimesed said vabaks stalinistliku aja õudustest. Ja ta oli väga uhke, et tema ukrainlannast naine Veronika rääkis eesti keeles, kui käis poes sisseoste tegemas. Esimene viibimine Eestis oli minu jaoks muljetavaldav kogemus. Nägin Tallinna, mis oli ikka veel nõukogude võimu poolt okupeeritud ja samal ajal tundsin samamoodi, nagu Saksa DV-s, mida küllastasin mitu korda, et see olukord ei saa enam kaua kesta. Ja nii see juhtus ...

Alates 1998. aastast olen käinud korduvalt Suure-Jaani festivalil ja ootan põnevusega uut tulekut 2024. aastal. Olen vaimustuses ja sügavalt liigutatud, kui hästi on Suure-Jaanis perekond Kappide pärandit säilitatud ja hoitud. Reis Eestisse on nüüd minu jaoks nagu tulek koju: olen eelkõige õnnelik, nähes, kuidas riik on arenenud pärast Nõukogude okupatsiooni. Naudin rikkalikku muusikaelu, mis on mitmekülgsem kui Saksamaal. Kui jalutan tänaval, näen nägusid, mis tunduvad mulle tuttavad. Ma armastan eesti keelt ja annan endast parima, et seda õppida (Müncheni ülikoolis Eestist pärit erakordse õpetajaga). Tallinnas asuvad minu lemmikrestoranid. Eestisse saabudes ütleb mu tütar tavaliselt: "Issi, me oleme kodus - lõpuks!" Me lihtsalt armastame Eesti maastikku, inimesi, keelt. Käime ujumas Kloogarannas, Pärnus ja Eistvere järves ja veedame oma elu parimat aega.

Millised on teie mõtted vanaisast ja Kappide perekonnast?

Kuulan tihti heliloojate Kappide muusikat. Minu lemmikteosed on: Artur Kapi keelpillikvintett ja koorilaul "Püha paik", Villem Kapi 2. sümfoonia ja loomulikult "Põhjarannik", Eugen Kapi

“Concertino” kahele klaverile ja “Kalevipoeg”, kui mainida ainult kaht teost igalt heliloojalt. Kujutan vahel ette, kuidas ma arutaksin vanaisaga Arvo Pärdi, Philip Glassi, Aribert Reimanni ja teiste muusika üle. Mida ta ütleks nende stiilide kohta? Kas see tunduks talle huvitav, kas talle meeldiks? Arvan, et jah. Lugesin Artur Kapi kohta Johannes Jürissoni raamatutest (teda oli mul õnn kohata oma esimesel külaskäigul Suure-Jaani). Kõige muljetavaldavam on lugu, kuidas 24. veebruaril 1950. aastal oli Suure-Jaani kiriku torni heisatud Eesti lipp ja kõik arvasid, et seda tegi Artur Kapp. Ta selgitas kiriku ümber kogunenud inimestele: “Arvate, et mina viisin selle lipu kiriku torni? Ei sugugi. Mina oleks sealt alla sadanud kui hall vares. Aga minu mõte ja meel viisid selle lipu torni tippu.”

Täies mahus intervjuuga saab tutvuda heliloojate Kappide majamuuseumis ja Suure-Jaani raamatukogus.

Arthur Intelmann Suure-Jaanis 2023. aastal. 10-aastane Arthur Intelmann ema Elisabethiga musitseerimas.

Jelena Sulamanidze, muusikateadlane